

Nr 57.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av kronan tillhöriga andelar i Skogsforsen och Bellforsen i Ätran m. m.; given Stockholms slott den 21 januari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Albert Forslund.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Forslund:

I skrivelse den 8 januari 1938 har vattenfallsstyrelsen hemställt om godkännande av ett vid skrivelsen fogat, av styrelsen under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande undertecknat köpeavtal angående försäljning till Yngeredsfors kraftaktiebolag av kronan tillhöriga andelar i Skogsforsen och Bellforsen i Ätran m. m. Med utslutande av en därtill hörande karta torde avtalet få såsom bilaga fogas till statsrådsprotokollet.

Bihang till riksdagens protokoll 1938. 1 saml. Nr 57.

I sin skrivelse meddelar *vattenfallsstyrelsen* till en början, att de vattenfall i Ätran, som hava någon avsevärd betydelse såsom kraftkällor, i huvudsak tillhöra enskilda eller kommunala företagare och till stor del redan äro utnyttjade. De mera betydande kraftstationerna, i ordning från sjön Åsunden till Kattegatt, deras ägare och storlek har styrelsen angivit i följande tabell samt därvid hänvisat till en skrivelsen bilagd karta:

Vattenfallets eller kraftverkets namn	Ägare eller innehavare	Tillgodogjord fallhöjd m.	Installerad turbineffekt hk.
Ljungafors	Borås Yllefabriks aktiebolag ..	5.5	1,030
Axelfors	Borås stad	11.0	3,500
Yngeredsfors	Yngeredsfors kraftaktiebolag ..	18.6—19.0	13,000
Åtrafors	ditto	23.1—23.5	15,000
Hertingfallet	Falkenbergs stads elektricitetsverk	5.4	2,660

Av den ännu outbyggda vattenkraften i Ätran är det endast, meddelar vattenfallsstyrelsen, fallsträckan mellan Axelfors och Yngeredsfors, som har något större värde. Denna fallsträcka är fördelad på väsentligen följande fyra fallkomplex:

Skåpanäsforsarna med en fallhöjd av cirka 19.3 meter	
Skogsforsen	» » » » » 14.8 »
Bellforsen	» » » » » 10.9 »
Boaforsen	» » » » » 10.1 »

Vattenfallsstyrelsen anför härefter:

I egenskap av jordägare förfogar kronan i Skogsforsen över halva vattenrätten (motsvarande ena strandens vattenrätt) på en sträcka av cirka 12.0 meters fallhöjd och i Bellforsen likaledes halva vattenrätten på en sträcka av cirka 10.5 meters fallhöjd. Dessutom är kronan såsom jordägare innehavare av ena strandens vattenrätt för den fallhöjd av omkring 2.8 meter, som är fördelad på den cirka 3 kilometer långa sträckan mellan Skogsforsen och Bellforsen.

Kronans vattenrätt i Skogsforsen med tillhörande utmål är jämlikt arrendeavtal av den 22/23 augusti 1914 samt 27 december 1920/5 januari 1921 jämte transport den 11 februari 1937 med vattenfallsrätt utarrenderad till Yngeredsfors kraftaktiebolag, som sålunda förfogar över densamma intill den 14 mars 1981.

Samma bolag äger också det mesta av de kronan icke tillhöriga vattenrättsandelarna i Skogsforsen och Bellforsen samt stora delar av Skåpanäsfallet och är således den dominerande ägaren av vattenkraften i Ätran nedanför Axelfors.

All kronan såsom ägare av Kila kronopark tillhörig vattenkraft i Ätran jämte för dess utnyttjande erforderliga utmål samt viss rätt till dämning dels vid Skogsforsen, dels vid Bellforsen, hava av Kungl. Maj:t överflyttats från domänstyrelsens till vattenfallsstyrelsens förvaltning genom beslut den 23 december 1914, den 7 oktober 1932 och den 3 december 1937.

Yngeredsfors kraftaktiebolag, som äger majoriteten (cirka 60 procent) av Skogsforsen och, enligt vad ovan nämnts, med vattenfallsrätt disponerar kronans vattenrätt i samma fors intill den 14 mars 1981, har påbörjat en kraft-

anläggning för uttagande av en fallhöjd av cirka 13 meter vid ifrågasvarande fors.

Detta bolag har hos vattenfallsstyrelsen gjort framställning om underhandlingar för förvärv av såväl den nu arrenderade, kronan tillhöriga vattenrätten i Skogsforsen med utmål som även kronans andel i Bellforsen med viss dämningssrätt och utmål.

Bolaget har såsom majoritetsägare enligt gällande vattenlag företrädesrätt till fallens utbyggande, dock mot avstående av ersättningskraft till kronan, svarande mot kronans vattenrätt enligt något av de alternativ, som enligt lagen äro medgivna.

Vattenfallsstyrelsen anför i anslutning härtill, att det vid sådant förhållande gäller att bedöma, om kronan skall sälja råkraften eller betinga sig ersättningskraft, när förhållandena en gång bliva sådana, att ersättningskraft skall utgå. Vid Skogsforsen bleve detta fallet först efter den 14 mars 1981 och vid Bellforsen efter dess utbyggnad.

Vattenfallsstyrelsen uttalar den uppfattningen, att, om endast kronan finge ett skäligt pris för råkraften, så borde Yngeredsforsbolaget få köpa densamma, ty bolaget, som svarade för distributionen i en stor del av Hallands län och i Göteborgs södra förstadsområde, hade behov av att öka sin krafttillgång, varvid det vore mycket naturligt, att bolaget fortsatte att tillgodogöra resterande råkraftresurser i Ätran. Vattenfallsstyrelsen hade stora möjligheter till utvidgning på annat håll.

Med anledning av nu nämnda förhållanden har vattenfallsstyrelsen, som samrätt med domänstyrelsen såsom förvaltare av Kila kronopark, ingått i underhandlingar om försäljning till Yngeredsfors kraftaktiebolag av kronans vattenrätt å sträckan Skogsforsen—Bellforsen jämte erforderliga utmål och dämningssrätt. Underhandlingarna hava resulterat i det förutnämnda köpeavtalet.

Beträffande köpeskillings beräkning har vattenfallsstyrelsen anført följande:

Niomånaderseffekten, som är grundläggande vid prissättningen, uppgår till:

Vid Skogsforsen	1,175 hkr
Å sträckan Skogsforsen—Bellforsen	280 »
Vid Bellforsen	1,070 » .

Priset har räknats efter 110 kronor per hästkraft för den lättast utnyttjade råkraften och 80 kronor per hästkraft för den mera svårutbyggda råkraften, vilket måste anses vara fullt tillfredsställande.

Härvid har styrelsen ansett riktigt, att i priset inberäknas det utmål och den dämningssrätt, som redan disponeras av bolaget enligt arrendeavtalet. Däremot har styrelsen begärt särskild ersättning för viss dämningssrätt, som bolaget önskat få sig tillförsäkrad vid Bellforsen. Härigenom föranledda skador å mark samt intrång, inräknat kostnad för anläggning av en ny drivningsväg i stället för en sådan, som vid dämningen översvämmas, har enligt på föranstaltande av domänstyrelsen verkställd beräkning uppskattats till sammanlagt 11,109 kronor. I detta belopp inbegripes markersättning med 50 procent förhöjning jämlikt vattenlagen. Hela köpeskillingen har sålunda beräknats till $(2,245 \times 110 + 280 \times 80 + 11,109)$ 280,459 kronor.

Den nuvarande årsinkomsten enligt gällande arrendeavtal rörande Skogsforsen utgör enligt vattenfallsstyrelsen 3,750 kronor vid en beräknad användning av 25 m³ vatten per sekund. Vid oförändrad vattenförbrukning skulle enligt kontraktsbestämmelserna arrendebeloppet ökas till 4,919 kronor från och med år 1962, och om vattenförbrukningen skulle stiga till 40 m³ per sekund, kan årsavgiften komma att uppgå till 7,034 kronor. För Bellforsen och nedre delen av Skogsforsen hade kronan, meddelar vattenfallsstyrelsen vidare, ej nu någon annan inkomst än 40 kronor per år för ett fiske. Någon sannolikhet föreläge ej heller för att någon del av de i köpet ingående fallen, utöver vad som redan arrenderades av Yngeredsfors kraftaktiebolag, skulle kunna genom utarrendering giva någon ytterligare inkomst inom närmaste framtiden. Årsavkastningen å den stipulerade köpeskillingen 280,459 kronor, skulle efter 4 procent ränta uppgå till cirka 11,218 kronor. Försäljningen gäve således kronan en ökad inkomst.

Vattenfallsstyrelsen meddelar härefter, att dämmningsgränserna äro bestämda efter köparens önskan.

Beträffande slutligen frågan om disponerandet av de genom försäljningen inflytande medlen uttalar styrelsen, att styrelsen hade för avsikt att återkomma till densamma sedan försäljningen kommit till stånd.

Departements-
chefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, äger kronan i Ätran vissa andelar i de outbyggda fallen Skogsforsen och Bellforsen och i vattenrätten mellan nämnda forsar. Kronans andel i förstnämnda fall är emellertid med vattenfallsrätt intill den 14 mars 1981 upplåten till Yngeredsfors kraftaktiebolag, som äger större delen av de kronan icke tillhöriga vattenrättsandelarna i nu ifrågakommande fall. Utöver denna vattenkraft äger nämnda bolag därjämte större delen av återstående utbyggd och outbyggd kraft i Ätran och är på grund härav den dominerande ägaren av vattenkraft i Ätran. Då bolaget för sitt distributionsområde, som omfattar en stor del av Hallands län och Göteborgs södra förstadsområde, är i behov att öka sin krafttillgång, har bolaget med vattenfallsstyrelsen inlett underhandlingar om inköp av kronans andelar i Skogsforsen och Bellforsen. Vattenfallsstyrelsen har vid övervägande av frågan, huruvida kronan borde sälja sina andelar eller betinga sig ersättningskraft i samband med en av bolaget företagen utbyggnad av vattenfallen, stannat för det förra alternativet, då den av bolaget erbjudna köpeskillingen för råkraften av styrelsen ansetts fullt tillfredsställande. Det erbjudna priset är beräknat efter 110 kronor per hästkraft för den lättast utnyttjade kraften och efter 80 kronor per hästkraft för den mera svårutbyggda kraften. Priset uppgår till sammanlagt 280,459 kronor, däri inräknat ersättning med 11,109 kronor för i huvudsak vissa skador, som kunna beräknas uppkomma å kronan tillhörig, av domänstyrelsen förvaltd mark vid ianspråktagande av bolaget tillförsäkrad dämmningsrätt vid Bellforsen.

Då nu ifrågakommande, kronan tillhöriga vattenfallsandelar icke kunna nyttiggöras av kronan genom en utbyggnad och den överenskomna köpeskillingen får anses godtagbar, har jag ansett mig böra biträda vattenfallsstyrelsens

förslag om andelarnas försäljning till Yngeredsfors kraftaktiebolag. De i köpeavtalet angivna villkoren hava icke givit mig anledning till erinran.

Beträffande dispositionen av köpeskillingen torde böra utverkas bemyndigande för Kungl. Maj:t att efter förslag av vattenfallsstyrelsen och domänstyrelsen bestämma, huru med försäljningsmedlen skall förfaras.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna vid statsrådsprotokollet fogat avtal med Yngeredsfors kraftaktiebolag om försäljning av kronan tillhöriga andelar i Skogsforsen och Bellforsen i Ätran m. m.,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela beslut i fråga om dispositionen av inflytande försäljningsmedel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hans Hansson.

Bilaga.

Köpeavtal.

Mellan Kungl. Vattenfallsstyrelsen, här nedan kallad Styrelsen, för Kungl. Maj:t och Kronan, å ena, samt Yngeredsfors Kraft Aktiebolag, här nedan kallat Bolaget, å andra sidan, har träffats följande köpeavtal.

§ 1.

Styrelsen överläter till Bolaget med äganderätt:

1. Det område om 4 har 52 ar av $\frac{1}{2}$ mantal Vismered nr 1 (1¹)¹) i Gällareds socken, Hallands län, vilket enligt protokoll vid lantmäteriförrättning den 21 maj 1915 blivit till storlek, läge och gränser bestämt och å härvid fogade karta (Bil. 1) betecknats med litt. a, jämte samma hemman tillkommande rätt till grund och vatten i Åtran;

2. Det vattenområde i Åtran, som tillkommer $\frac{1}{2}$ mantal Hult nr 1 (1¹), $\frac{1}{8}$ mantal Kila nr 1 litt. An (1²), $\frac{1}{8}$ mantal Kila nr 1 litt. Ab (1³), $\frac{1}{8}$ mantal Kila nr 3 litt. C (3¹), $\frac{1}{8}$ mantal Kila nr 2 litt. Ba (2²) och $\frac{1}{8}$ mantal Kila nr 2 litt. Bb (2³), allt i Gällareds socken, ävensom den vattenrätt, som kan tillkomma en i samband med avmätning år 1881 för laga skifte å $\frac{1}{2}$ mantal Hult nr 1 vid Bellforsen som samfälld undantagen kvarnplats.

Styrelsen förpliktar därjämte Kronan och blivande ägare till ovan angivna stamfastigheter att för all framtid tåla, att Bolaget såsom ägare av nu försålda områden, utan annan ersättning än som i §§ 2, 9 och 10 stadgas, verkställer uppdämning beträffande fastighet under 1 (Skogsforsen) till en höjd av ²) + 101.38 meter över havets medelvattenyta vid ett å bifogade karta (Bil. 1) angivet dammläge, samt beträffande fastighet under 2 (Bellforsen) till en höjd av + 84.0 meter över havets medelvattenyta.

Den mark, som beräknas lida skada genom sådan dämning vid Skogsforsarna, är å karta Bil. 1 betecknad litt. b och c (vartill kommer en utanför litt. b i Åtran belägen ö) och den avsedda dämmningsgränsen, i vad gäller Bellforsen, är markerad å samma karta.

Dessa dämmningsrätter må icke intecknas men väl såsom servitut utläggas vid blivande avstyckningar.

§ 2.

Köpeskillingen utgör *Tvåhundraåttiotusenfyrahundrafemtio* (280,459) *kronor*, vilket belopp skall å tillträdesdagen erläggas till Styrelsen.

§ 3.

Tillträdet äger rum den 14 juni 1938.

§ 4.

Fastigheterna försäljas fria från penninginteckningar.

¹) Genom laga skifte uppdelat i Vismered 1² och 1³, vardera om $\frac{1}{4}$ mantal.

²) Denna höjd motsvarar höjden + 102.00 över det jämförelseplan, som omförmäles i Årstads och Faurås Håradsrätts utslag den 22 december 1915 i mål om rätt att bygga i Åtran vid de så kallade Skogsforsarna.

§ 5.

Å dämningssområdena växande skog äger Kronan tillgodogöra sig.

Dämning vid Skogsforsen i enlighet med § 1 äger Bolaget vidtaga när som helst efter den 1 november 1938.

De områden, som komma att skadas genom dämning vid Bellforsen, äger Kronan genom Kungl. Domänstyrelsen tillgodogöra sig, intill dess dämning sker, dock att efter nu löpande arrendeperioders utgång någon mark inom dämningssområde ej må av Kronan kunna upplåtas för odlingsändamål på sådant sätt, att ersättningskrav kunna ifrågakomma vid dämning i enlighet med detta avtal.

Det åligger Bolaget att underrätta vederbörande revirförvaltare om bestämd tidpunkt för dämning vid Bellforsen senast ett och ett halft år, innan uppdämning där företages.

§ 6.

Det mellan Styrelsen och Bolaget gällande kontraktet angående upplåtelse under vattenfallsrätt av $\frac{1}{2}$ mantal Vismared nr 1 tillkommande vattenrätt jämte visst utmål vid Åtran upphör att gälla från och med tillträdesdagen.

Avträdessyn skall icke hållas och ingendera kontrahenten äger att gentemot den andre göra gällande något krav på grund av ifrågavarande upplåtelse.

§ 7.

Bolaget skall erlagga, beträffande fastighet under 1 i § 1 de skatter och onera, som förfalla till betalning från och med tillträdesdagen, samt beträffande fastighet under 2 i § 1 skatter och onera, så snart området blivit för sig särskilt taxerat.

§ 8.

Bolaget skall ensamt vidkännas de kostnader, som äro förenade med avstyckning av försålda områden och lantmåteriförrättning för exakt bestämmande av härigenom upplåtna dämningssrätter samt lagfart å detta fång.

§ 9.

Till arrendatorerna av torpet Hult å $\frac{1}{2}$ mantal Hult nr 1, av torpet Kila Smeagård under $\frac{1}{2}$ mantal Kila nr 2 litt. Bb och av förra kronojägarerbostället Kila skall Bolaget utgiva ersättning för sådana skador, som kunna under nu löpande arrendeperiod uppstå i samband med vattenkraftens utnyttjande och vattnets uppdämning. Därest enighet om ersättningens storlek icke kan ernås, må avgörande hänskjutas till vattendomstolen i samband med ansökan om tillstånd till anläggande av kraftverk eller verkställande av dämning.

§ 10.

Enär den nuvarande drivningsvägen förväntas bli obrukbar genom blivande dämning vid Bellforsen, har ersättning till domänfonden för de kostnader, som kunna uppstå genom anläggning av ny sådan väg över $\frac{1}{8}$ mantal Kila nr 1, inberäknats i köpeskillingen enligt § 2.

Detta avtal, som är ingånget under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande, har upprättats i två exemplar, varav Styrelsen och Bolaget tagit var sitt.

Stockholm den 31 december 1937.

Mölnadal den 27 december 1937.

Kungl. Vattenfallsstyrelsen:

Yngeredsfors Kraft Aktiebolag:

G. MALM.

EINAR BERGGREN.

K. A. FRÖMAN.

FR. MALM.

Bevittnas:

B. Lundh.

G. Falkheden.